

PPU-konferansen Høgskulen i Volda 9. mars.

PPU sin rolle i lærerkvalifiseringa i framtida

Kunnskapsdepartementet ved Annbjørg Rimeslått (Avdeling for barnehage og grunnskole) og Birgitte Levy (Avdeling for høyere utdanning, forskning og internasjonalt arbeid)

Innledning

- **Takk for invitasjonen til å åpne årets PPU-konferanse. Vi er bedt om å si noe om hvilken rolle departementet ser at praktisk-pedagogisk utdanning kan ha i kvalifisering av lærere i Norge i fremtiden.**
- **Vi vet at PPU-konferansen er et viktig møtepunkt for dere som har ansvar for en av våre største lærerutdanninger. Som alltid, er det fint og nyttig for oss å være her sammen med dere.**
- **Av programmet ser vi at dere er opptatt av kvalitet: Helhetlige lærerutdanningsprogrammer, digital kompetanse, praktiske og estetiske fag, vurdering og hvordan utfordringer i videregående skole ansvarliggjør kandidatene fra PPU.**
- **I morgen skal dere også høre om rekruttering til lærerutdanning, og høgskolene sin regionale betydning.**
- **Høgskulen i Volda har spilt en viktig rolle i lærerkvalifisering, både regionalt og nasjonalt, i godt over 100 år. Som lærerutdanner har institusjonen vært landskjent for høy kvalitet. I 1923 var lærarskulen i Volda den største i Skandinavia, med over 400 elever.**
- **Fremdeles spiller Høgskulen i Volda en viktig rolle i lærerutdanning, og ikke minst i videreutdanning for lærere. Vi ser at høyskolen har et godt samarbeid med skolesektoren og ligger foran i digitalisering av lærerutdanning.**
- **Lærerutdanning i regionene er av stor samfunnsmessig betydning, og vi vet lærerutdanningene er viktige for rekruttering av lærere i egen region.**

- Institusjonene som tilbyr PPU, har fått nye utfordringer når det gjelder å tilpasse seg dagens krav. Samtidig er det grunnleggende for regjeringen at det skal være samme høye krav til all norsk lærerutdanning.
- Lærere med PPU er faglig sterke og utgjør en stor og viktig gruppe, både for undervisning i grunnskolen, og i yrkesfaglige og studiespesialiserende utdanningsprogram i videregående skole.
- PPU-studenter vil ha en bakgrunn som stiller krav til den utdanningen som skal kvalifisere dem til læreryrket.

PPU og kompetansesatsingen. Stipend i praktisk-pedagogisk utdanning og yrkesfaglærerutdanning.

- Regjeringen har satset på kvalifisering av lærere gjennom PPU. Ansatte i undervisningsstillinger som mangler godkjent lærerutdanning, kan få utdanningsstipend for å ta praktisk-pedagogisk utdanning (PPU og PPU-Y) eller yrkesfaglærerutdanning (YFL). Både ansatte i grunnskolen og i videregående opplæring kan få utdanningsstipend.
- Personer som ikke er ansatt i skolen, men som skoleeiere ønsker å rekruttere inn, kan få rekrutteringsstipend til YFL eller PPU-Y for å kvalifisere seg for å jobbe i skolen.
- Det ligger ikke nødvendigvis noen forpliktelser på skoleeieren om jobbtilbud, selv om en skoleeier søker om stipend for en som ikke er tilsatt i skolen, men utdanningen skal kvalifisere til en lærerjobb i skolen.
- Det er skoleeier som søker om stipendet, mens den som ønsker å studere, søker opptak til selve studiet etter de fristene som gjelder ved universitetet eller høyskolen.
- Det er ikke opprettet egne studietilbud for disse stipendene. Potensielle stipendmottakere må derfor selv søke om studieplass ved universiteter eller høyskoler som tilbyr PPU, PPU-Y og YFL.
- I 2019 var det 678 personer som fikk tilbud om stipend for å ta PPU eller YFL. Av disse fikk 491 personer tilbud om stipend til

PPU-/PPU-Y, mens 187 personer fikk tilbud om stipend til YFL-studier.

- **Av de 678 stipendene, var det 127 personer som fikk tilbud om rekrutteringsstipend. De øvrige 551 var utdanningsstipend til personer som allerede hadde et ansettelsesforhold i skolen.**

Fremskrivinger, lærerbehov nasjonalt og i distriktene, kompetansebehov

- **Fremskrivinger fra SSB viser at det kan bli et underskudd på i underkant av 6400 allmennlærere/grunnskolelærere i skolen i 2040.**
- **Samtidig er det fremskrevet et overskudd på 7000 lærere med PPU fram mot 2040. Dette overskuddet er imidlertid usikkert, da fremskrivingene ble gjort før innføringen av masterkrav for PPU.**
- **Vi ser at studenttallet på PPU gikk betydelig ned høsten 2019, og vi må følge med på den videre utviklingen. Neste fremskriving kommer i 2021.**
- **Tall fra Grunnskolens informasjonssystem (GSI) viser at ukvalifiserte står for 2330 undervisningsårsverk i grunnskolen i skoleåret 2019/20. Dette utgjør 4,2 prosent av alle årsverkene i grunnskolen. Det er flest ukvalifiserte på trinn 1-4, og ukvalifiserte står for 1020, eller 5,2 prosent, av undervisningsårsverkene på disse trinnene.**
- **Det er forskjeller mellom fylkene, og enda større forskjeller mellom kommunene. Særlig utkantkommuner og kommuner i Nord-Norge har en høy andel ukvalifiserte lærere.**
- **Ifølge SSB kan vi trenge så mange som 100 000 flere fagarbeidere i 2035. For å utdanne de kvalifiserte fagarbeiderne Norge trenger framover, må vi ha dyktige lærere i videregående opplæring generelt, og på yrkesfag spesielt.**
- **Det ser også ut til å bli et overskudd av PPU-Y-lærere, men her vil det være store variasjoner mellom fag. Vi vet at det er bedre søking til PPU-Y i for eksempel helse- og oppvekstfag enn til bygg- og elektrofag, og at det er vanskelig å rekruttere lærere til enkelte fagområder.**

Kvalitet i PPU – kartlegging

- **Annbjørge viste til fremskrivingene fra SSB. Vi må ha klart for oss at disse ikke fasit, men tegner et bilde av en tenkt utvikling dersom dagens situasjon vedvarer.**
- **Når vi arbeider med kvalitet, er det viktig å vite hvor vi står og hvordan vi kan forbedre oss. Dere kjenner til NOKUTS kartleggingsundersøkelse fra 2013, som gir oss informasjon om noen utfordringer i PPU.**
- **Kartleggingen viste at studenter og nyutdannede opplevde at praktisk-pedagogisk utdanning ikke forberedte dem godt nok på å løse praktiske utfordringer i skolehverdagen.**
- **Mange mente at pedagogikk, fagdidaktikk og praksis støttet opp om hverandre i for liten grad. Pedagogikkfaget var etter deres oppfatning, for lite praksisrelevant, mens fagdidaktikk og praksis ble opplevd som relevant og nyttig.**
- **Konklusjonen var at kvaliteten varierte for mye.**
- **I innstillingen fra rammeplanutvalget i 2012, ble det pekt på at utdanningene måtte ha et faglig nivå i samsvar med studentenes utdanning på masternivå.**
- **Utvalget pekte videre på at kandidatene må være forberedt på å møte store utfordringer i skolehverdagen, blant annet frafall og en sammensatt elevgruppe.**
- **Regjeringen har uttrykt forventning om at kvaliteten i PPU blir bedre. Masterkrav for opptak til praktisk-pedagogisk utdanning er nå en realitet, og det er nødvendig med et blikk på hvordan dette preger utdanningskvaliteten og studentenes opplevelse.**
- **Studiebarometeret omfatter ikke PPU. For å få vite hvordan dagens studenter opplever kvalitet i utdanningene, vil NOKUT i slutten av april gjennomføre en spørreundersøkelse blant alle PPU-studentene.**
- **Jeg er enig med de som måtte mene at en kartlegging basert på studentenes opplevelse, ikke er noen fasit. Hvis vi bruker den riktig, kan den likevel gi en indikasjon på hvordan**

utdanningskvaliteten har utviklet seg, og hjelpe oss på veien med å bli bedre.

- Undersøkelsen gir mulighet til å sammenligne studentenes oppfatninger av PPU med deres oppfatninger av andre utdanningstyper, og å undersøke forhold med spesifikk relevans for PPU. Vi vet også at mange institusjoner bruker både studiebarometeret og andre kartlegginger slik i dag.
- Kvaliteten på resultatene av undersøkelser er avhengig av god oppslutning. Derfor vil vi oppfordre institusjonene til å følge opp og bistå med å gjøre undersøkelsen kjent blant studentene.
- Når resultatene fra kartleggingen foreligger høsten 2020, vil NOKUT vurdere behov for videre oppfølgingstiltak. Senere vil det også bli gjennomført en arbeidsgiverundersøkelse.

Hvilken rolle skal PPU ha i norsk lærerkvalifisering i fremtiden?

- Regjeringen er opptatt av nok lærere med riktig og god kompetanse. PPU er, og vil fortsatt være, en av våre største lærerutdanninger.
- Derfor kan vi et godt stykke på vei stille oss bak Norsk Lektorlag, som mener at PPU er den viktigste veien til en yrkeskarriere i skolen for akademikere og andre profesjoner med og uten yrkeserfaring.
- Selv om PPU gjerne innrettes mot trinn 8–13, kvalifiserer utdanningen formelt for undervisning fra 5. trinn. Derfor kan et eventuelt overskudd av PPU-lærere avhjelpe lærermangel i grunnskolen.
- Regjeringen legger likevel vekt på at PPU ikke er den primære veien for å bli lærer i grunnskolen. Søkere som allerede før de starter utdanning, vet at de ønsker å bli lærere, bør veiledes inn i ett av de flerårige, integrerte løpene.
- Dette er i tråd med strategien Lærerløftet, som kom i 2014, og henger blant annet sammen med at de flerårige løpene gir bedre mulighet for modning og utvikling av studentenes profesjonsidentitet.

- De femårige integrerte løpene er kortere enn en masterutdanning med PPU, og lærerne vil komme raskere ut i jobb.
- Selv om PPU er vår største lærerutdanning, tar PPU-lærerne imidlertid jobb i skolen i mindre grad enn andre lærere, og er mindre stabile.
- Det er på de lavere klassetrinnene at lærermangelen vil merkes mest, og regjeringen vil fortsatt være nødt til å prioritere rekruttering til grunnskolelærerutdanning for trinn 1–7.

Videre arbeid og integrert treårig modell

- Mange av dere har allerede fått erfare konsekvensen av masterkravet som ble innført i fjor høst, for søkertallene. De gikk kraftig ned, og var høsten 2019 på nivå med 2008/2009.
- I lys av at det allerede er et overskudd av lærere med PPU, og at fremskrivninger varsler et større overskudd, bør ikke denne nedgangen gi grunn til hastetiltak.
- Fremdeles er så mye som én av tre studenter som møter til skolerettet lærerutdanning, en PPU-student.
- Likevel skal vi se etter hvordan vi kan jobbe langsiktig med både å rekruttere, å sikre at PPU-studentene møter masterkravet i norsk lærerutdanning og å utvikle kvaliteten i utdanningen.
- I 2018 ble det nedfelt en åpning i rammeplanen for å ta inn studenter med bachelorgrad til en treårig modell som integrerer PPU i påbygning til masterutdanning.
- Vi kjenner ikke til om noen er i gang med å utvikle, eller allerede tilbyr, en slik modell, men ser muligheter for at denne modellen kan ivareta flere hensyn.
- Kandidatene fra PPU ønsker at de ulike komponentene i utdanningen skal støtte bedre opp under hverandre. Å integrere PPU i masterfaget, bør gi muligheter for at fag, fagdidaktikk, pedagogikk og praksis ses mer i sammenheng.

- Det kan også gi bedre forberedelse for å undervise, og bedre mulighet for profesjonell modning.
- Det er opp til institusjonene å vurdere hvordan det kan utvikles et godt fagtilbud innenfor rammene som finnes. Vi vil oppfordre til å se etter muligheter og etter rom for å tenke nytt om hvordan en treårig integrert modell kan organiseres.
- Her har vi forventning og tillit til institusjonenes evne til tilpasning og innovasjon. Vi ser frem til å se hva dere kan få ut av dette.

Praktiske og estetiske fag

- PPU spiller en viktig rolle i utdanning av lærere i praktiske og estetiske fag. Det er særlig behov for lærere i disse fagene, og dette begrunner et midlertidig unntak fra masterkravet for søkere med bachelor i slike fag.
- Et vedvarende unntak vil kunne sementere nivå- og lønnsforskjeller mellom lærere i praktiske og estetiske fag og lærere i andre fag. Derfor lukkes denne adgangen fra høsten 2025.
- Institusjoner som ønsker å ta inn bachelorkandidater etter dette, har tid til å utvikle integrerte treårige løp, som vi har nevnt tidligere.
- For tilsetting i kulturskolen, er det anbefalt, men ikke formalisert, å stille krav om praktisk-pedagogisk utdanning. Samtidig vet vi at mange kulturskolelærere vil kunne dekke kompetansebehov også i grunnskolen.
- PPU gir også muligheter for at personer med høy kompetanse i kunsthøgskolefag kan få tilsetting i grunnskolen og kulturskolen, gjerne i delte stillinger.
- I regjeringens strategi om praktisk og estetisk innhold i barnehage, skole og lærerutdanning, som kom i 2019, er det forventning om at det etableres relevante deltidsstilbud for de som har slik kompetanse.

- Det må tilrettelegges for at de kan kombinere jobb med studier. PPU-forskriften åpner for praksis på egen arbeidsplass og i kulturskolen.
- Regjeringens øremerkede satsing på offentlig sektor-ph.d.-stipender til lærere, er fra 2020 utvidet til å omfatte kulturskolelærere. På sikt kan dette gi bedre faglige forutsetninger for PPU-praksis i kulturskolen.

Partnerskapssamarbeid

- Offentlig ph.d. for lærere må også ses i sammenheng med forutsetninger for samarbeid mellom lærerutdanning og skole.
- Norsk Lektorlag sier at god kontakt mellom lærerutdannerne og lærere i praksisfeltet er en nøkkelfaktor for bedre kvalitet i PPU.
- I regjeringens strategi *Lærerutdanning 2025*, som kom i 2017, er det en ambisjon at lærerne kommer hyppigere ut i praksisfeltet og at det inngås forsterkede partnerskaps-samarbeid om praksis av høy kvalitet, innenfor alle lærerutdanninger, også PPU.
- Strategien om praktiske og estetiske fag peker også på muligheten for å inkludere kulturskolene i partnerskapssamarbeidet.
- Fra 2017 har institusjoner som tilbyr grunnskolelærerutdanning fått øremerkede midler til å etablere partnerskapssamarbeid.
- Fra 2020 er bevilgningen til partnerskapssamarbeid i statsbudsjettet økt med 21,3 millioner, slik at andre lærerutdanninger kan omfattes av ordningen. Supplerende tildelingsbrev sendes ut i disse dager.

Pågående meldingsarbeid og nasjonale prosesser

- Kunnskapsdepartementet har startet arbeidet med en Stortingsmelding om videregående opplæring (leveres våren 2021). Lærerkompetanse vil bli tema i denne meldingen.
- Samme vår vil regjeringen legge fram en melding til Stortinget om stortingspolitikken for statlige universiteter og høyskoler. Den såkalte *styringsmeldingen* skal sette rammer for utviklingen

av forskning og høyere utdanning i årene som kommer slik at vi kan rigge oss for en tid som utfordrer oss på helt nye måter.

- Dimensjonering av utdanningene i møte med samfunnets kompetansebehov er en viktig del av Kunnskapsdepartementets helhetsansvar og noe også styringsmeldingen skal bidra til.
- Våren 2021 skal det også legges frem en stortingsmelding om arbeidsrelevans, der lærerutdanningene og flere utdanninger, behandles. Det er kommet mange innspill fra sektoren til meldingsarbeidet.
- Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling er et partssammensatt forum ledet av politisk ledelse i begge linjer. Forumet møtes tre ganger i året, og universiteter og høyskoler er representert ved UHR-lærerutdanning. Rekruttering og praksis er en viktige saker.

Oppsummering

- PPU har en selvfølgelig og betydningsfull plass i alle de utdanningspolitiske prosessene som pågår, og i arbeidet med å sikre samfunnet flere fagarbeidere, og å sikre skoler og kulturskoler høyt kvalifiserte lærere.
- Institusjonene må kunne omstille seg for å møte regionale og nasjonale behov, og dimensjonere utdanningstilbudet i samsvar med konjunktorene i samfunnet.
- Vi vil oppfordre alle til å legge til rette for at studentene deltar i NOKUTs kartlegging om PPU, som er nært forestående[, og i Pedagogstudentenes nasjonale undersøkelse om praksis i lærerutdanningene].
- Vi vil også oppfordre til å se nærmere på hvilke muligheter som ligger i de rammene som er gitt i forskriftene, for rekruttering og kvalitetsutvikling.
- Benytt samarbeidsarenaen som arbeidet med nasjonale retningslinjer representerer, til å holde utdanningene levende og oppdaterte.

- **Departementet har forventninger og tillit til at våre fagmiljøer er i stand til å tilby den beste praktisk-pedagogiske utdanningen, og vet best hvordan dette skal gjøres.**
- **Takk for oss, og lykke til med konferansen.**